

Dr hab. Marian Masternak, prof. uczelni

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0002-2671-9158

e-mail: master@ukw.edu.pl

Egzekucja administracyjna wobec przedsiębiorstwa w spadku

Administrative enforcement against an inheritance enterprise

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza regulacji prawnej dotyczącej zasad przymusowego wykonania obowiązków publicznoprawnych po śmierci przedsiębiorcy w drodze egzekucji administracyjnej skierowanej do majątku przedsiębiorstwa w spadku. Zasady te są zróżnicowane w zależności od tego, czy śmierć przedsiębiorcy nastąpiła w trakcie toczącego się wobec niego postępowania egzekucyjnego, czy też przed wszczęciem takiego postępowania. W pierwszym przypadku, po spełnieniu przesłanek określonych w ustawie, postępowanie egzekucyjne jest kontynuowane, przy czym egzekucja może być prowadzona wyłącznie z majątku przedsiębiorstwa w spadku. W drugim zaś, w celu przeprowadzenia egzekucji z majątku przedsiębiorstwa w spadku wszczyna się postępowanie egzekucyjne na zasadach ogólnych. W obu tych sytuacjach prawa i obowiązki zobowiązane go wykonuje zarządca tego przedsiębiorstwa.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo w spadku, zarządca przedsiębiorstwa w spadku, administracyjne postępowanie egzekucyjne

JEL: K230

Wprowadzenie

Ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2018 r. poz. 1629 ze zm.), dalej ustawa o zarządzie sukcesyjnym lub u. z. s., uregulowała zasady prowadzenia działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną z wykorzystaniem tzw. przedsiębiorstwa w spadku oraz wprowadziła instytucję zarządu sukcesyjnego tym przedsiębiorstwem. Dzięki temu możliwe stało się zachowanie ciągłości funkcjonowania przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy (zob. Uzasadnienie projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, Sejm VIII kadencji, druk nr 2293.). Wraz z uchwaleniem wymienionej ustawy dokonano wielu zmian legislacyjnych mających na celu uwzględnienie prawnych konsekwencji związa-

Abstract

The subject of the article is the analysis of legal regulations regarding the rules of forced execution of public law obligations after the death of an entrepreneur by way of administrative execution directed to the assets constituting the inherited enterprise. These rules are different depending on whether the entrepreneur's death occurred during the pending enforcement proceedings or before the initiation of such proceedings. In the first case, after fulfilling the conditions specified in the law, the enforcement proceedings are continued, whereas the enforcement may be carried out only from assets constituting the inherited enterprise. In the second, in order to carry out enforcement from the inheritance enterprise's assets, administrative enforcement proceedings are initiated on a general basis. In both these situations the rights and obligations of the obligated are exercised by the manager of inheritance enterprise.

Key words: inheritance enterprise, manager of inheritance enterprise, administrative enforcement proceedings

nych z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa w spadku (Masternak, 2019). Jedną z nich było uregulowanie w ustawie z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2019 r. poz. 1438 ze zm.), dalej ustawa egzekucyjna lub u.p.e.a., zasad prowadzenia egzekucji administracyjnej z majątku wchodzącego w skład przedsiębiorstwa w spadku.

Regulacja ta obowiązuje od niedawna, stąd brak zarówno doświadczenia praktycznego, jak i opracowań zawierających poszerzoną analizę zagadnień związanych z jej stosowaniem. Niniejszy artykuł stanowi próbę wypełnienia tej luki. Celem zawartych w nim rozważań jest przede wszystkim ustalenie, opis i wyjaśnienie przesłanek, zakresu oraz trybu egzekwowania należności publicznoprawnych z majątku przedsiębiorstwa w spadku, a także analiza pozycji prawnej tego przedsiębiorstwa oraz jego zarządcy w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Przedsiębiorstwo w spadku w postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Punktem wyjścia do analizy podjętego w tym artykule zagadnienia jest zdefiniowanie pojęcia przedsiębiorstwa w spadku. Z art. 1a u.p.e.a. wynika, że w postępowaniu egzekucyjnym w administracji pojęciu temu należy nadawać takie samo znaczenie, jakie zostało przyjęte w ustawie o zarządzie sukcesyjnym. Artykuł 2 ust. 1 u.z.s. stanowi, że przedsiębiorstwo w spadku obejmuje składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci. Z regulacji tej wynika, że w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi składniki majątkowe spełniające kumulatywnie dwie przesłanki:

1) w chwili śmierci przedsiębiorcy stanowiły one jego mienie; przedsiębiorstwo w spadku nie obejmuje zatem składników majątkowych będących mieniem innych osób, nawet jeśli w chwili śmierci przedsiębiorcy znajdowały się w jego władaniu;

2) były one przez przedsiębiorcę przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej; tym samym przedsiębiorstwo w spadku nie obejmuje składników majątkowych, które w chwili śmierci stanowiły jego mienie, ale nie były przeznaczone do wykonywania działalności (np. jego rzeczy osobiste).

Szczególna sytuacja ma miejsce wtedy, gdy w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ ustawy z 23.04.1964 r. — Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.), dalej k.c., stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. W takim przypadku przedsiębiorstwo w spadku obejmuje całe to przedsiębiorstwo (art. 2 ust. 2 u.z.s.). W literaturze podkreśla się, że o zastosowaniu tego przepisu decyduje samo stwierdzenie, że przedsiębiorstwo w całości wchodziło w skład mienia przedsiębiorcy i jego małżonka, natomiast nie ma znaczenia to, jaki ustrój majątkowy panował między małżonkami (Szczurowski, 2018).

Ponadto, w świetle art. 2 ust. 3 u.z.s. mienie wchodzące w skład przedsiębiorstwa w spadku ulega powiększeniu o składniki niematerialne i materialne przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej nabyte po śmierci przedsiębiorcy przez zarządcę sukcesyjnego tego przedsiębiorstwa oraz nabyte na podstawie tzw. czynności zachowawczych, o których mowa w art. 13 u.z.s., w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego.

Z analizy powyższej regulacji wynika, że przedsiębiorstwo w spadku stanowi pewien zespół składników majątkowych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy. Należy przy tym zaznaczyć, że pojęcie przedsiębiorstwa w spadku nie jest tożsame z przedsiębiorstwem w rozumieniu art. 55¹ k.c., chociaż może nim być. Jak wskazuje się w literaturze, przedsiębiorstwo w spadku może też obejmować kilka przedsiębiorstw w rozumieniu art. 55¹ k.c. (Szczurowski, 2018).

Z uwagi na to, że przedsiębiorstwo w spadku jest wykorzystywane przez zarządcę sukcesyjnego do kontynuowania działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy, obok wskazanego wyżej, przedmiotowego rozumienia tego pojęcia, może ono być definiowane w znaczeniu funkcjonalnym, jako prowadzenie

działalności gospodarczej z wykorzystaniem tego przedsiębiorstwa (Kopaczyńska-Pieczniak, 2018).

Z punktu widzenia tematu tego artykułu istotne znaczenie ma ustalenie, czy przedsiębiorstwo w spadku jest wyłącznie zespołem składników majątkowych, do których może zostać skierowana egzekucja administracyjna, czy też posiada ono podmiotowość prawną i w związku z tym może występować w postępowaniu egzekucyjnym w administracji w charakterze jego uczestnika. Pozornie odpowiedź na to pytanie wydaje się oczywista, jeśli zważyć na wyżej wskazany fakt, że przedsiębiorstwo w spadku jest zespołem składników majątkowych wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy. Wykonywanie tej działalności należy do zadań zarządcy sukcesyjnego, który w myśl art. 29 u.z.s. realizuje prawa i obowiązki zmarłego przedsiębiorcy wynikające z wykonywanej przez niego działalności gospodarczej oraz prawa i obowiązki wynikające z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku. Zarządca sukcesyjny — stosownie do treści art. 21 ust. 1 u.z.s. — działa w imieniu własnym, na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku. W świetle art. 3 u.z.s. właścicielami przedsiębiorstwa w spadku są:

1) osoba, która zgodnie z prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia albo europejskim poświadczeniem spadkowym, nabyła składniki niematerialne i materialne przedsiębiorstwa w spadku na podstawie powołania do spadku z ustawy albo testamentu albo nabyła przedsiębiorstwo lub udział w przedsiębiorstwie na podstawie zapisu windykacyjnego;

2) małżonek przedsiębiorcy, w przypadku gdy w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku;

3) osoba, która nabyła przedsiębiorstwo w spadku albo udział w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od osoby wymienionej w punkcie 1 lub 2, w tym osoba prawna albo jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., do której wniesiono przedsiębiorstwo tytułem wkładu — w przypadku gdy po śmierci przedsiębiorcy nastąpiło zbycie tego przedsiębiorstwa albo udziału w tym przedsiębiorstwie.

Z powołanych uregulowań wynika, że przedsiębiorstwo w spadku nie jest podmiotem stosunków prawnych zawiązywanych w toku działalności gospodarczej prowadzonej z jego wykorzystaniem, dlatego należy przyjąć, że nie posiada ono statusu uczestnika postępowania egzekucyjnego w administracji, lecz stanowi tylko określony zespół składników majątkowych, z których może być prowadzona egzekucja obowiązków ciążących na zmarłym przedsiębiorcy oraz obowiązków powstałych po jego śmierci w toku prowadzonej przez zarządcę sukcesyjnego działalności gospodarczej z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku. Stanowisko to jest w pełni zgodne z prezentowanym w literaturze poglądem, że przedsiębiorstwo w spadku nie jest podmiotem praw i obowiązków, lecz jedynie ich przedmiotem, w tym znaczeniu, że „czynności zarządcy sukcesyjnego wywołują bezpośredni skutek dla składu masy majątkowej, jaką jest przedsiębiorstwo w spadku” (K. Kopystyński, 2019 oraz powołana tam literatura).

Należy jednak zauważyć, że ustawodawca nie realizuje tej koncepcji w sposób konsekwentny, gdyż niekiedy traktuje

przedsiębiorstwo w spadku jako podmiot prawa, przyznając mu określone uprawnienia lub nakładając obowiązki. Przykładowo, w myśl art. 49 u.z.s. przedsiębiorstwo w spadku jest jednostką organizacyjną niemającą osobowości prawnej będącą podatnikiem w rozumieniu przepisów siedmiu ustaw wymienionych w tym artykule, czyli:

- 1) art. 1a ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1387 ze zm.);
- 2) art. 1a ustawy z 20.11.1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. z 2018 r. poz. 1291 ze zm.);
- 3) art. 15 ust. 1a oraz art. 17 ust. 1i ustawy z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2018 r. poz. 2174 ze zm.);
- 4) art. 3 ust. 4 ustawy z 24.08.2006 r. o podatku tonazowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 31 ze zm.);
- 5) art. 13 ust. 1 ustawy z 6.12.2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 864 ze zm.);
- 6) art. 71 ust. 1a ustawy z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 847, ze zm.);
- 7) art. 8 ust. 4 ustawy z 6.07.2016 r. o aktywizacji przemysłu okrętowego i przemysłów komplementarnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 471, ze zm.).

Powyższe wyliczenie przepisów, w których rozumieniu przedsiębiorstwo w spadku jest podatnikiem, ma charakter wyczerpujący, co oznacza, że w innych podatkach przedsiębiorstwo to nie ma statusu podatnika, np. w podatkach i opłatach lokalnych (Etel, 2019).

Z kolei według art. 50 u.z.s. przedsiębiorstwo to stanowi jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, o której mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1000 ze zm.), tj. podmiot zobowiązany do zapłaty opłaty skarbowej. Podobną konstrukcję prawą przyjęto w ustawie z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.), która w nowo dodanym art. 4 pkt 2 lit. zc przyznaje przedsiębiorstwu w spadku status płatnika składek na ubezpieczenie społeczne w stosunku do pracowników i zleceniobiorców przedsiębiorstwa w spadku oraz osób przebywających na urlopie wychowawczym udzielonym w ramach stosunku pracy albo pobierających zasiłek macierzyński, z wyłączeniem osób, którym zasiłek macierzyński wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych. We wszystkich tych przypadkach obowiązki przedsiębiorstwa w spadku wykonuje zarządca sukcesyjny, a w razie jego braku — osoby wskazane w art. 14 u.z.s. podejmujące czynności konieczne do zachowania majątku lub możliwości prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku.

Analiza powyższych unormowań prowadzi do wniosku, że chociaż przedsiębiorstwo w spadku nie ma podmiotowości cywilnoprawnej (nie jest ani osobą prawną ani jednostką organizacyjną niemającą osobowości prawnej, która z mocy ustawy posiada zdolność prawną), to jednak w zakresie wskazanych wyżej obowiązków publicznoprawnych ma podmiotowość prawną. W sensie materialnym podmiotem praw i obowiązków wynikających z przepisów wskazanych wyżej ustaw jest to przedsiębiorstwo, a nie zarządca sukcesyjny, ani jego właściciele, na których rachunek on działa (Masternak, 2019). Idąc tym tokiem rozumowania, należałoby przyjąć, że

w przypadku niewywiązania się z obowiązku zapłaty któregoś z wymienionych w powołanym wyżej art. 49 u.z.s. podatku, nieuiszczenia opłaty skarbowej lub zalegania ze składkami na ubezpieczenie społeczne, przedsiębiorstwo w spadku staje się zobowiązanym w rozumieniu przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, która w art. 1a pkt 20 u.p.e.a. określa, że zobowiązanym w tym postępowaniu jest osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej albo osoba fizyczna, która nie wykonała w terminie obowiązku o charakterze pieniężnym lub obowiązku o charakterze niepieniężnym.

Status prawny przedsiębiorstwa w spadku w postępowaniu egzekucyjnym w administracji nie jest zatem określony w sposób jednolity. Co do zasady, jest ono jedynie zespołem składników majątkowych, z których — przy spełnieniu przesłanek określonych w ustawie — może być prowadzona egzekucja administracyjna, jednak we wskazanych wyżej przypadkach, obowiązujące przepisy nakazują traktować je jako podmiot, na którym spoczywają określone obowiązki. Należy przy tym podkreślić, że przedsiębiorstwo w spadku, nawet jeśli występuje w roli podatnika lub podmiotu zobowiązanego do uiszczenia opłaty skarbowej albo płatnika składek na ubezpieczenie społeczne, a w postępowaniu egzekucyjnym — zobowiązanego, nie posiada zdolności procesowej, a jego prawa i obowiązki — co do zasady — wykonuje zarządca sukcesyjny, a w postępowaniu egzekucyjnym — zarządca przedsiębiorstwa w spadku. W związku z tym należy przyjąć, że przedsiębiorstwo w spadku w postępowaniu administracyjnym (podatkowym) w sprawach należności podatkowych z tytułu podatków wskazanych w art. 49 u.z.s., w sprawach z zakresu opłaty skarbowej, czy też składek na ubezpieczenie społeczne jest stroną, a w postępowaniu egzekucyjnym w administracji dotyczącym tych należności — zobowiązanym, jedynie w znaczeniu materialnym, a nie procesowym. Natomiast w charakterze strony w znaczeniu procesowym w postępowaniu administracyjnym (podatkowym) występuje — co do zasady — zarządca sukcesyjny (Masternak, 2019), a w roli uczestnika postępowania egzekucyjnego wykonującego uprawnienia i obowiązki zobowiązanego — zarządca przedsiębiorstwa w spadku, którym zazwyczaj jest tenże zarządca sukcesyjny.

Warto zauważyć, że w ustawie egzekucyjnej brak jest odrębnej regulacji dotyczącej prowadzenia administracyjnego postępowania egzekucyjnego, w którym zobowiązanym jest przedsiębiorstwo w spadku będące podmiotem prawa w wyżej wskazanym rozumieniu. Wydaje się, że zbędne byłoby wprowadzenie w tym zakresie jakichś szczególnych rozwiązań prawnych, gdyż postępowanie takie może i powinno toczyć się według zasad ogólnych. Zagadnieniem wymagającym szczególnego uregulowania jest jedynie kwestia wykonywania praw i obowiązków przedsiębiorstwa w spadku, gdyż — jak wyżej wspomniano — we wskazanych przypadkach ma ono status zobowiązanego tylko w sensie materialnym, a nie procesowym, a zatem nie mogłoby dokonywać w postępowaniu egzekucyjnym prawnie skutecznych czynności procesowych. Zostało to przez ustawodawcę jednoznacznie uregulowane przez wprowadzenie zasady, według której w postępowaniu egzekucyjnym w administracji prowadzonym wobec przedsiębiorstwa w spadku prawa i obowiązki zobowiązanego wykonuje zarządca tego przedsiębiorstwa.

Pozycja prawna zarządcy przedsiębiorstwa w spadku

Zarządca przedsiębiorstwa w spadku jest nowym uczestnikiem postępowania egzekucyjnego w administracji, biorącym udział wyłącznie w postępowaniu prowadzonym po śmierci przedsiębiorcy wobec przedsiębiorstwa w spadku. Jak już wyżej wskazano, jego rola polega na wykonywaniu w tym postępowaniu praw i obowiązków zobowiązanego. Można przyjąć, że instytucja zarządcy przedsiębiorstwa w spadku stanowi swoistą odmianę przedstawicielstwa ustawowego.

W świetle art. 1a pkt 19a u.p.e.a. zarządcą przedsiębiorstwa w spadku w postępowaniu egzekucyjnym w administracji jest jedna ze wskazanych w tym przepisie osób, przy czym o tym, która z nich w danym przypadku pełni funkcję zarządcy przesądza to, czy funkcja ta jest wykonywana przed, czy też po ustanowieniu zarządu sukcesyjnego. I tak, przed ustanowieniem zarządu sukcesyjnego w roli zarządcy przedsiębiorstwa w spadku występuje osoba uprawniona w myśl art. 14 u.z.s. do wykonywania tzw. czynności zachowawczych, która — stosownie do treści art. 12 ust. 1c ustawy z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. z 2019 r. poz. 63 ze zm.) — dokonała zgłoszenia do naczelnika urzędu skarbowego o kontynuowaniu prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku. Należy przy tym wyjaśnić, że według art. 14 u.z.s. osobami uprawnionymi do wykonywania wspomnianych czynności zachowawczych są: małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, spadkobierca ustawowy przedsiębiorcy, spadkobierca testamentowy przedsiębiorcy, albo zapisobiorca windykacyjny, któremu zgodnie z ogłoszonym testamentem przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, przy czym po uprawomocnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowaniu aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego czynności zachowawcze, a zatem również prawa i obowiązki przedsiębiorstwa w spadku wobec którego prowadzona jest egzekucja administracyjna, wykonuje wyłącznie właściciel przedsiębiorstwa w spadku.

Należy zaznaczyć, że wymienione wyżej osoby pełnią w postępowaniu egzekucyjnym w administracji funkcję zarządcy tego przedsiębiorstwa tylko w sytuacji, w której nie został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Jeśli zatem przedsiębiorca za życia powołał zarządcę sukcesyjnego i złożył wniosek o wpis tego zarządcy do CEIDG, czego skutkiem jest ustanowienie zarządu sukcesyjnego z momentem śmierci przedsiębiorcy, wskazane wyżej podmioty w ogóle nie wystąpią w postępowaniu egzekucyjnym charakterze zarządcy przedsiębiorstwa w spadku. Nabycia one taki status jedynie w przypadku, gdy w chwili śmierci przedsiębiorcy nie został ustanowiony zarząd sukcesyjny i posiadają go od momentu dokonania zgłoszenia do naczelnika urzędu skarbowego o kontynuowaniu prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku, do chwili ustanowienia zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy przez osoby wskazane w art. 12 u.z.s., tj. przez małżonka przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, spadkobiercę ustawowego lub testamentowego przedsiębiorcy, który przyjął spadek, albo zapisobiercę windykacyjny, który przyjął zapis windykacyjny, jeżeli zgodnie z ogłoszonym testamentem przysługuje

mu udział w przedsiębiorstwie w spadku. Prawo do powołania zarządcy sukcesyjnego przysługujące tym podmiotom wygasa z mocy ustawy po upływie dwóch miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy. Ponadto, wymienione osoby tracą to prawo z momentem uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydania europejskiego poświadczenia spadkowego prawo do powołania zarządcy sukcesyjnego. Od chwili zaistnienia któregoś z tych zdarzeń zarządcę sukcesyjnego może ustanowić wyłącznie właściciel przedsiębiorstwa w spadku.

Na marginesie warto zaznaczyć, że w celu ustanowienia zarządu sukcesyjnego konieczne jest dokonanie łącznie trzech następujących czynności:

- 1) powołanie zarządcy sukcesyjnego;
- 2) wyrażenie zgody przez osobę powołaną na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji;
- 3) wpisanie zarządcy sukcesyjnego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, dalej: CEIDG.

Przedsiębiorca może ustanowić zarządcę sukcesyjnego na dwa sposoby:

- 1) w drodze wskazania określonej osoby do pełnienia tej funkcji;
- 2) przez zastrzeżenie, że z chwilą jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym. W obu przypadkach do ustanowienia zarządcy sukcesyjnego wymagane jest zachowanie formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 u.z.s. zarządcą sukcesyjnym może być ustanowiona osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych. Funkcji zarządcy nie może więc pełnić osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której przepisy przyznają zdolność prawną ani osoba fizyczna nieposiadająca zdolności do czynności prawnych albo mająca tę zdolność ograniczoną. Zdolności do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego nie posiada też osoba, wobec której prawomocnie orzeczono zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 373 ust. 1 ustawy z 28.02.2003 r. — Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 498) lub środek karny albo środek zabezpieczający w postaci zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej, obejmującego działalność gospodarczą wykonywaną przez przedsiębiorcę lub działalność gospodarczą w zakresie zarządu majątkiem.

W świetle przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym zarządca sukcesyjny wykonuje prawa i obowiązki zmarłego przedsiębiorcy oraz kontynuuje działalność gospodarczą po śmierci przedsiębiorcy z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku do momentu objęcia go przez następców prawnych. Realizując te zadania, zarządca sukcesyjny działa w imieniu własnym, na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku (art. 21 u.z.s.).

W literaturze wskazuje się, że pozycja prawna zarządcy sukcesyjnego jest zbliżona do pozycji syndyka masy upadłości (Kopczyńska-Pieczniak, 2018; Kopystyński, 2019), a jego działania są uznawane, podobnie jak czynności syndyka, za pewną odmianę zastępstwa pośredniego (Masternak, 2019 oraz powołana tam literatura). Jednocześnie w piśmiennictwie podkreśla się, że zarządca sukcesyjny jest konstrukcją specyficzną, charakteryzującą się szeregiem odrębności (Bieluk, 2019; Sieradzka, 2018).

Według przepisów ustawy egzekucyjnej od chwili ustanowienia zarządu sukcesyjnego zarządca sukcesyjny pełni w po-

stępowaniu egzekucyjnym w administracji prowadzonym wobec przedsiębiorstwa w spadku funkcję zarządcy tego przedsiębiorstwa. W praktyce może zaistnieć sytuacja, w której mimo ustanowienia zarządu sukcesyjnego, funkcji tej nie będzie mógł wykonywać zarządca sukcesyjny z uwagi na brak takiej osoby, np. gdy zarządca przestał pełnić funkcję z powodu śmierci, rezygnacji lub odwołania z tej funkcji. W takim przypadku — stosownie do treści art. 1a pkt 19 u.p.e.a. — zarządcą przedsiębiorstwa w spadku jest osoba podejmująca tzw. czynności zachowawcze.

Zasady prowadzenia postępowania egzekucyjnego wobec przedsiębiorstwa w spadku

W świetle przepisów ustawy egzekucyjnej egzekucja administracyjna może być prowadzona wobec przedsiębiorstwa w spadku zarówno wtedy, gdy zobowiązany będący przedsiębiorcą zmarł przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego, jak również w sytuacji, w której śmierć przedsiębiorcy nastąpiła po wszczęciu wobec niego postępowania.

W pierwszym przypadku, przedmiotem egzekucji administracyjnej mogą być zarówno obowiązki obciążające zobowiązanego przed jego śmiercią (z wyjątkiem tych, które ze względu na ich osobisty charakter wygasły), jak również powstałe po tym momencie, w trakcie prowadzenia przez zarządcę sukcesyjnego działalności gospodarczej z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku. W celu wyegzekwowania tych obowiązków, tak samo jak w typowym administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym, wierzyciel zobligowany jest do podjęcia czynności zmierzających do wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Wymaga tego zasada obligatoryjnego prowadzenia egzekucji administracyjnej wyrażona w art. 6 § 1 u.p.e.a. Do tych czynności należy przesłanie zobowiązanemu pisemnego upomnienia, chyba że nie jest ono wymagane, sporządzenie tytułu wykonawczego oraz skierowanie go wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji administracyjnej do organu egzekucyjnego (Masternak, 2013). Przed podjęciem tych czynności wierzyciel może dokonywać wobec zobowiązanego tzw. działania informacyjne zmierzające do dobrowolnego wykonania przez niego obowiązku. Ponadto, w przypadku odstąpienia od czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych z przyczyn wskazanych w art. 6 § 1c u.p.e.a., wierzyciel przed wszczęciem postępowania w sprawie odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej ma obowiązek skierować do zobowiązanego wezwanie do złożenia oświadczenia o posiadanym majątku lub źródłach dochodu, w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania. W przypadku dochodzenia wykonania obowiązku po śmierci zobowiązanego będącego przedsiębiorcą zarówno czynności zmierzające do zastosowania środków egzekucyjnych, jak również wskazane wyżej działania poprzedzające te czynności, kierowane są przez wierzyciela do zarządcy przedsiębiorstwa w spadku. Taki wniosek wypływa z treści nowo dodanego art. 6a u.p.e.a., który przewiduje odpowiednie stosowanie do zarządcy przedsiębiorstwa w spadku art. 6 u.p.e.a., normującego podejmowanie przez wierzyciela wskazanych wyżej czynności wobec zobowiązanego.

Analiza tych uregulowań prowadzi ponadto do konstatacji, że w postępowaniu egzekucyjnym wszczynanym po śmierci przedsiębiorcy zarządca przedsiębiorstwa w spadku nie ma statusu zobowiązanego, lecz jest uczestnikiem tego postępowania powołanym jedynie do wykonywania praw i obowiązków zobowiązanego. Za takim stanowiskiem przemawia to, że gdyby zarządca przedsiębiorstwa został uznany przez ustawodawcę za zobowiązanego, to przepis art. 6 u.p.e.a. należałoby stosować wobec niego wprost, a tym samym zbędne byłoby dodanie art. 6a u.p.e.a. przewidującego jego stosowanie w sposób odpowiedni.

Innym, specyficznym rozwiązaniem mającym zastosowanie w przypadku gdy postępowanie egzekucyjne ma zostać wszczęte po śmierci przedsiębiorcy, jest przewidziany w art. 27d u.p.e.a. wymóg wskazania w tytule wykonawczym imienia i nazwiska zobowiązanego oraz jego firmy z dodaniem oznaczenia „w spadku”. Przepis ten może budzić wątpliwości, gdyż wymaga umieszczenia w tytule wykonawczym zarówno imienia i nazwiska zobowiązanego, jak również jego firmy (nazwy, ujawnionej we właściwym rejestrze pod którą działał przedsiębiorca), a tymczasem w świetle przepisów Kodeksu cywilnego firmą przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, jego jest jego imię i nazwisko, przy czym firma może być poszerzona o pseudonim lub określenia wskazujące na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz inne określenia dowolnie obrane (art. 43⁴ k.c.). To oznacza, że w tytule wykonawczym imię i nazwisko zobowiązanego niepotrzebnie pojawi się dwukrotnie — raz, jako samodzielny element, i drugi raz w firmie zobowiązanego. Wydaje się, że wystarczyłoby podanie w tytule wykonawczym samej firmy zmarłego przedsiębiorcy, która jak wyżej wskazano — zawiera imię i nazwisko zobowiązanego, z dodaniem oznaczenia „w spadku”. Wprowadzenie przez ustawodawcę wymogu podawania, oprócz firmy zmarłego przedsiębiorcy, jego imienia i nazwiska może sugerować, że zobowiązanym w postępowaniu wszczynanym po śmierci przedsiębiorcy jest ten przedsiębiorca, co byłoby rozwiązaniem wielce dyskusyjnym, z uwagi na fakt, że przedsiębiorca będący osobą fizyczną z chwilą śmierci traci zdolność prawną. Wydaje się, że w analizowanym tu przypadku zobowiązanymi w znaczeniu materialnym są osoby posiadające prawa do przedsiębiorstwa w spadku, nazywane w ustawie o zarządzie sukcesyjnym właścicielami tego przedsiębiorstwa. Ze względu na fakt, że do czasu wydania prawomocnego postanowienia sądu o nabyciu spadku lub uzyskania aktu poświadczenia albo europejskiego poświadczenia spadkowego, właściciele spadku — co do zasady — nie są zidentyfikowani (Kopystyński, s. 22), działalność gospodarczą w ich imieniu i na ich rachunek kontynuuje zarządca przedsiębiorstwa w spadku, natomiast w postępowaniu egzekucyjnym w administracji prawa i obowiązki tych nieustalonych jeszcze zobowiązanych wykonuje zarządca przedsiębiorstwa. Należy zatem przyjąć, że wskazanie w tytule wykonawczym imienia i nazwiska zmarłego przedsiębiorcy oraz jego firmy z oznaczeniem „w spadku” ma tylko znaczenie formalne, a nie przesądza o tym, jaki podmiot jest zobowiązanym w sensie materialnym.

Nie jest jasne, czy przedstawiony wyżej sposób określenia zobowiązanego w tytule wykonawczym ma zastosowanie do analizowanej wcześniej sytuacji, w której przedmiotem egzekucji ma być obowiązek zapłaty należności publicznoprawnych ciążyący na przedsiębiorstwie w spadku, posiadającym w tym zakresie podmiotowość prawną. Wydaje się, że skoro

w takim przypadku zobowiązanym jest przedsiębiorstwo w spadku, to ono, a nie zmarły przedsiębiorca, powinno być wskazane w tytule wykonawczym. Należałoby przyjąć, że w tym przypadku w tytule wykonawczym powinna być wskazana nazwa, którą — zgodnie z art. 17 ust. 1 u.z.s. — posługuje się zarządca sukcesyjny w sprawach wynikających z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku, tj. dotychczasowa firma przedsiębiorcy z dodaniem oznaczenia „w spadku”.

Warto przy tym zaznaczyć, że w myśl art. 28c § 2 u.p.e.a. tytuł wykonawczy wystawiony przez wierzyciela po śmierci przedsiębiorcy uprawnia wyłącznie do przeprowadzenia egzekucji z majątku przedsiębiorstwa w spadku. Na jego podstawie nie jest zatem dopuszczalne egzekwowanie należności pieniężnych z innych składników majątkowych należących do przedsiębiorcy przed jego śmiercią.

Inne reguły prowadzenia egzekucji administracyjnej wobec przedsiębiorstwa w spadku obowiązują w przypadku gdy zobowiązany będący przedsiębiorcą zmarł po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. W tej sytuacji nie ma potrzeby wszczynania nowego postępowania egzekucyjnego, gdyż ustawa egzekucyjna *expressis verbis* przewiduje możliwość kontynuowania postępowania wszczętego wobec przedsiębiorcy przed jego śmiercią, z zachowaniem skuteczności dokonanych w tym postępowaniu czynności. W świetle art. 28d § 1 u.p.e.a. rozwiązanie to ma jednak zastosowanie jedynie w przypadku gdy zarządca przedsiębiorstwa w spadku prowadzi przedsiębiorstwo w spadku albo dokonuje tzw. czynności zachowawczych, o których mowa w art. 13 u.z.s. Jeśli żadna z tych sytuacji nie ma miejsca, przedsiębiorstwo w spadku należy traktować jako majątek wchodzący w skład masy spadkowej, z której egzekucja administracyjna może być prowadzona na zasadach ogólnych. W tym ostatnim przypadku konieczne będzie zawieszenie postępowania egzekucyjnego, a jego podjęcie może nastąpić — co do zasady — dopiero gdy organ egzekucyjny zostanie zawiadomiony przez wierzyciela o ustaleniu według przepisów prawa cywilnego spadkobierców zmarłego zobowiązanego, na których przeszedł egzekwowany obowiązek, lub osób, na których rzecz zostały uczynione zapisy windykacyjne (art. 57 § 2 u.p.e.a.). Wyjątek od tej reguły przewiduje art. 57 § 2 u.p.e.a., z którego wynika, że wierzyciel może, nie czekając na sądowe stwierdzenie nabycia spadku lub przedmiotu zapisu windykacyjnego albo sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia, wskazać osobę, którą uważa za spadkobiercę zmarłego zobowiązanego, lub osobę, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, odpowiedzialną za egzekwowany obowiązek.

Drugim warunkiem kontynuowania administracyjnego postępowania egzekucyjnego po śmierci przedsiębiorcy jest wydanie postanowienia o nadaniu tytułowi wykonawczemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku. Postanowienie to podlega doręczeniu zarządcy przedsiębiorstwa w spadku, któremu służy prawo wniesienia na nie zażalenia. Rozwiązanie to różni się od typowego administracyjnego postępowania egzekucyjnego, w którym czynność organu egzekucyjnego polegająca na nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli o skierowaniu do egzekucji nie podlega zaskarżeniu. Moim zdaniem czynność ta jest postanowieniem o charakterze procesowym, na które nie służy zażalenie (Masternak, 2013), ale odmienny pogląd zaprezentował NSA w wyroku z 30.06.2000 r., III SA 2165/99, LEX nr 47984, w którym stwierdził, że nadanie tytułowi wykonawczemu

klauzuli o skierowaniu go do egzekucji administracyjnej nie jest postanowieniem, lecz czynnością materialno-techniczną. Takie samo stanowisko przyjmuje L. Klat-Wertelecka (2019).

Wprowadzenie wymogu nadawania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku formy zaskarżalnego postanowienia należy uznać za w pełni uzasadnione, gdyż w tym przypadku nie chodzi o zwykłą czynność materialno-techniczną, lecz o akt administracyjny, w którym organ egzekucyjny rozstrzyga o dopuszczalności kontynuowania danego postępowania po śmierci zobowiązanego.

Nietypowym rozwiązaniem jest również to, że nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku wywiera skutek z dniem wydania w tej kwestii postanowienia, a nie z momentem, gdy akt ten stanie się ostateczny lub przynajmniej zostanie doręczony adresatowi. Taka regulacja wprawdzie umożliwia szybkie podjęcie postępowania egzekucyjnego wobec przedsiębiorstwa w spadku, jednak nie jest korzystna z punktu widzenia ochrony interesów zobowiązanego. Możliwe jest bowiem przeprowadzenie egzekucji administracyjnej wobec przedsiębiorstwa w spadku na podstawie nieostatecznego postanowienia, które może okazać się wadliwe i w wyniku wniesienia środków zaskarżenia zostać usunięte z obrotu prawnego. Co więcej, egzekucja taka może zostać przeprowadzona, zanim zarządca przedsiębiorstwa w spadku uzyska wiedzę o wydaniu postanowienia.

Wydaje się, że prawidłowym rozwiązaniem byłoby dopuszczenie możliwości podjęcia czynności egzekucyjnych po śmierci przedsiębiorcy najwcześniej od dnia doręczenia zarządcy przedsiębiorstwa w spadku wspomnianego postanowienia, a ponadto ustawa powinna przewidywać wstrzymanie wykonania tego postanowienia w razie wniesienia na nie zażalenia, aż do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy. Takiej regulacji ustawa egzekucyjna jednak nie zawiera. W myśl nowo dodanego art. 56 § 1b pkt 2 u.p.e.a. bieg postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko przedsiębiorstwu w spadku wprawdzie ulega przerwaniu, w drodze jego zawieszenia w całości, ale nie z powodu wniesienia zażalenia na postanowienie o nadaniu tytułowi wykonawczemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku, lecz w razie uchylecia tego aktu.

Wydaje się, że mimo braku w ustawie egzekucyjnej podstaw prawnych do przerwania biegu postępowania egzekucyjnego z powodu wniesienia zażalenia na wspomniane postanowienie, możliwe jest zapobieżenie kontynuowaniu postępowania przed rozpatrzeniem tego środka prawnego przez odpowiednie zastosowanie art. 143 k.p.a., który uprawnia organ administracji publicznej, który wydał postanowienie, do wstrzymania wykonania postanowienia, na które wniesiono zażalenie, gdy uzna to za uzasadnione. Ochrona praw zobowiązanego na tej podstawie jest jednak dość słaba, gdyż o wstrzymaniu wykonania postanowienia organ administracji orzeka na podstawie uznania administracyjnego, a ponadto przesłanka wstrzymania wykonania postanowienia została unormowana w sposób nieostyry przez użycie zwrotu „gdy uzna to za uzasadnione”.

Należy zaznaczyć, że w analizowanym tu postępowaniu egzekucyjnym kontynuowanym po śmierci przedsiębiorcy nie mogą być egzekwowane obowiązki ściśle związane z osobą zmarłego. Tego rodzaju obowiązki z chwilą śmierci zobowiązanego wygasają, a postępowanie egzekucyjne wszczęte przed śmiercią

przedsiębiorcy podlega w całości lub w części umorzeniu (art. 59 § 1 pkt 6 u.p.e.a.).

Warto też dodać, że wraz z wprowadzeniem możliwości kontynuowania egzekucji administracyjnej wobec przedsiębiorstwa w spadku po śmierci przedsiębiorcy dokonano odpowiednich zmian w przepisach normujących zawieszenie postępowania egzekucyjnego z powodu śmierci zobowiązanego. Przede wszystkim wyłączono stosowanie przepisu art. 56 § 1 pkt 2 u.p.e.a., przewidującego zawieszenie postępowania egzekucyjnego z powodu śmierci zobowiązanego w przypadku, gdy z chwilą śmierci zobowiązanego będącego przedsiębiorcą został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Zmiana ta jest w pełni uzasadniona, gdyż jak wcześniej zaznaczono, w powyższej sytuacji postępowanie egzekucyjne jest kontynuowane. Jednocześnie w dodanym art. 56 § 1b u.p.e.a. uregulowano szczególne przesłanki zawieszenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko przedsiębiorstwu w spadku. Należą do nich:

- 1) upływ 12-miesięcznego terminu liczonego od dnia śmierci przedsiębiorcy do powołania zarządcy sukcesyjnego;
- 2) uchylenie postanowienia o nadaniu tytułowi wykonawczemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku;
- 3) wygaśnięcie zarządu sukcesyjnego.

Bibliografia/References

- Bieluk, J. (2019). *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Komentarz*, Warszawa: Legalis.
- Etel, L. (2019). Zarząd sukcesyjny a podatki i opłaty lokalne, *Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych*, 3, 17–19.
- Kopaczńska-Pieczniak, K. (2018). Status prawny zarządcy sukcesyjnego, *Przegląd Prawa Handlowego*, 12, 4–11.
- Kopystyński, K. (2019). Zarządca sukcesyjny jako przedsiębiorca, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 6, 18–24.
- Klat-Wertelecka, L. (2009). *Niedopuszczalność egzekucji administracyjnej*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Masternak, M. (2013). Wszczęcie oraz przebieg postępowania egzekucyjnego. W: T. Jędrzejewski, M. Masternak, P. Rączka, *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, Toruń: TNOiK.
- Masternak, M. (2019). Pozycja prawna zarządcy sukcesyjnego w postępowaniu podatkowym. W: *Współczesne problemy prawa podatkowego — teoria i praktyka. Księga jubileuszowa, prof. Bogumiła Brzezińskiego*, t. 1, J. Głuchowski (red.), M. Kalinowski (red.), K. Lasiński-Sulecki (red.), W. Morawski (red.), A. Nita (red.), A. Olesińska (red.), Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sieradzka, M. (2018). Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej — analiza i ocena nowych rozwiązań prawnych, cz. 2, *Monitor Prawniczy*, 23, 1242–1250.
- Szczurowski, T. (2018). Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem w spadku, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 11, 31–36.
- Uzasadnienie projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, Sejm VIII kadencji, druk nr 2293.

Wnioski końcowe

Na podstawie przedstawionych wyżej rozważań można stwierdzić, że reguły egzekwowania obowiązków publiczno-prawnych po śmierci przedsiębiorcy z majątku przedsiębiorstwa w spadku zostały ukształtowane prawidłowo, co nie oznacza, że nie występują w tym względzie żadne wątpliwości, czy zastrzeżenia. Przykładem trudności w interpretacji analizowanej regulacji prawnej jest choćby zasygnalizowana w artykule kwestia ustalenia podmiotu będącego zobowiązanym w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym wobec przedsiębiorstwa w spadku, zwłaszcza w przypadku, gdy w świetle przepisów prawa materialnego posiada ono podmiotowość prawną.

Innym mankamentem obowiązujących rozwiązań prawnych jest możliwość kontynuowania postępowania egzekucyjnego po śmierci przedsiębiorcy już z momentem wydania postanowienia o nadaniu tytułowi wykonawczemu klauzuli o skierowaniu egzekucji przeciwko przedsiębiorstwu w spadku. Może to prowadzić do wyegzekwowania obowiązku, zanim nastąpi weryfikacja prawidłowości tego postanowienia, co w sposób oczywisty godzi w prawa zobowiązanego.

Dr hab. Marian Masternak

Profesor w Instytucie Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (wcześniej pracownik Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku), specjalizujący się w prawie administracyjnym, postępowaniu administracyjnym (ogólnym, podatkowym i egzekucyjnym) oraz sądownictwie administracyjnym. W okresie 2005–2018 r. kierował Studiami Podyplomowymi w zakresie Egzekucji Administracyjnej na UMK w Toruniu; w latach 2001–2007 był zatrudniony w charakterze pozaetatowego członka Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Toruniu; w okresie 2002–2008 r. pełnił funkcję Prodziekana Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu; w latach 2014–2016 był członkiem Rady Konsultacyjnej Prawa Podatkowego przy Ministrze Finansów.

Dr hab. Marian Masternak

Professor at the Institute of Law and Economics of the Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz (formerly an employee of the Nicolaus Copernicus University in Toruń and the School of Humanities and Economics in Włocławek), specializing in administrative law, administrative (general, tax and enforcement) and administrative court proceedings. In the years 2005–2018, he managed Postgraduate Studies in Administrative Enforcement at the Nicolaus Copernicus University in Toruń; in the years 2001–2007 he was employed as a part-time member of the Local Government Appeal Board in Toruń; in the years 2002–2008 he was the Vice-Dean of the Faculty of Law and Administration of the Nicolaus Copernicus University in Toruń; in the years 2014–2016 he was a member of the Tax Law Consultative Council at the Ministry of Finance.